

Załącznik nr 2

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko

Przemysław Maj

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- W latach 1997-2002 studiowałem na Wydziale Politologii UMCS w Lublinie na kierunku politologia (specjalność stosunki międzynarodowe). Studia magisterskie ukończyłem z wynikiem bardzo dobrym.
- W roku 2002 obroniłem pracę magisterską zatytułowaną *Cyberterrorizm w stosunkach międzynarodowych*, której promotorem był prof. zw. dr hab. Ziemowit Jacek Pietraś. Otrzymałem nagrodę dziekańską i wyróżnienie w konkursie na najlepszą pracę magisterską z dziedziny stosunków międzynarodowych.
- W latach 2002-2006 byłem uczestnikiem studiów doktoranckich organizowanych przez Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na kierunku politologia.
- W roku 2006 uzyskałem stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Tematem mojej rozprawy doktorskiej był *Wpływ cyberprzestrzeni na ewolucję systemu politycznego w państwach demokratycznych*. Moim pierwszym promotorem był prof. zw. dr hab. Ziemowit Jacek Pietraś. Po śmierci Profesora w 2004 roku kontynuowałem pisanie pracy pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Marka Żmigrodzkiego.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- W latach 2005–2007 byłem wykładowcą w Podyplomowym Studium Wiedzy o Społeczeństwie, Języka obcego i ITC finansowanym z Europejskiego Funduszu Społecznego. Studia były prowadzone przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
- W okresie 2007–2016 byłem zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Politologii na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego, a następnie w powstałym w wyniku jej przekształcenia Instytucie Nauk o Polityce.

– Od 2016 roku jestem zatrudniony jako starszy wykładowca w Instytucie Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa

Monografią, którą pragnę przedstawić jako osiągnięcie naukowe uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej zgodnie z art. 16. ust. 2. ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.) jest monografia mojego autorstwa zatytułowana *Lewicowość, centrowość i prawicowość w nauce o polityce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, ss. 340. Recenzentem wydawniczym tej publikacji był prof. zw. dr hab. Arkadiusz Żukowski.

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Można wskazać na cztery podstawowe cele tej monografii. Pierwszym było określenie istoty lewicowości, centrowości i prawicowości poprzez pogłębioną interpretację tych pojęć. Wymagało to przedstawienia uwarunkowań logicznych, językowych, czasowych i przestrzennych, które ukształtowały ich współczesne rozumienie.

Drugim zadaniem było rozgraniczenie potocznego i naukowego stosowania terminów. Z jednej strony, lewicowość, centrowość i prawicowość są określeniami trwale obecnymi w języku polityki i stosowanymi przez działaczy partyjnych, publicystów i wyborców, a z drugiej strony, w politologii są traktowane jako wyznaczniki pozycji ideowych, przy ich pomocy klasyfikowane są programy polityczne, analizowane decyzje polityczne, pozycjonowane zarówno partie, jak i głosujący. To, co w rozumieniu potocznym określane jest jako lewicowe, centrowe bądź prawicowe dość często jest funkcją subiektywnych ocen i różni się od ustaleń naukowych. Brak jednoznacznej demarkacji pomiędzy stosowaniem kategorii w polityce i politologii powoduje, że relatywizm ocen staje się obciążeniem dla nauki – powoduje nieporozumienia i rzutuje na wyniki badań.

Trzeci cel został sformułowany w związku z istotą lewicowości, centrowości i prawicowości, które ontologicznie są systemami wartości politycznych. Jednym z problemów w politologii jest to, że nie dysponujemy zobiektywizowanymi kryteriami oceny tych wartości,

PMd

ale mimo to odwołujemy się do *triady*. Wydaje się dominować następujący stereotyp: podział *lewica-centrum-prawica* jest niedoskonały, „paranaukowy”, ale jesteśmy zmuszeni do jego stosowania, ponieważ taka jest natura wartości. Dlatego zamierzeniem monografii było zaproponowanie możliwych do zaakceptowania kryteriów oceny wartości politycznych.

Czwarte dążenie polegało na zaprezentowaniu *triady* w szerszym kontekście teoretycznym. Odnoszenie jej wyłącznie do poziomu systemu politycznego i relacji między wyborcami i podmiotami politycznymi jest uproszczeniem, w którego konsekwencji niektóre części przedmiotu analizy znajdują się poza naszą uwagę. Zamierzeniem autora było przedstawienie poszerzonej perspektywy uwzględniającej teorie psychologiczne i socjologiczne, ponieważ dla rozumienia *triady* w politologii spojrzenie z poziomu jednostki i grupy społecznej jest istotne.

Trzeba zaznaczyć, że tytuł monografii został ujęty w sposób przedmiotowy (*lewicowość, centrowość i prawicowość*), ponieważ przyjęta perspektywa badawcza wykroczyła poza tradycyjne rozumienie podmiotowe (*lewica, centrum, prawica*). Trzy kategorie nie odnoszą się wyłącznie do grup politycznych w Zgromadzeniu Narodowym z okresu rewolucji francuskiej. We współczesnej polityce są: przeciwstawnymi systemami wartości politycznych; etykietami ułatwiającymi komunikowanie; wyznacznikami tożsamości partii politycznych, a dla wyborców schematami redukującymi percepcję rzeczywistości politycznej. Pełnią również funkcje w nauce o polityce, będąc kryteriami klasyfikacji podmiotów politycznych i elementami siatki pojęciowej. Przedmiotem opracowania były wyróżnione konteksty myślenia o lewicowości, centrowości i prawicowości, przedstawiane zarówno z perspektywy polityki, jak i nauki o polityce – z tego powodu tytuł został dostosowany do potrzeb analizy.

Przedstawione cele monografii doprowadziły do sformułowania czterech kategorii pytań badawczych. Wśród tych o naturze ontologicznej znalazły się następujące: W czym tkwi istota lewicowości, centrowości i prawicowości? Jaki jest zakres przestrzenny tych kategorii - czy mają charakter globalny, czy cywilizacyjny? Czy zasadne jest stosowanie trzech terminów w odniesieniu do reżimów niedemokratycznych - totalitarnych i autorytarnych, a także demokracji fasadowych? Czy tytułowe pojęcia podlegają ewolucji? Czy ich ramy czasowe można zawęzić do wydarzeń rewolucji francuskiej? Czy wyodrębnianie centrum ma podstawy logiczne? Jaki związek z lewicą, centrum i prawicą mają koncepcje ludzkiej natury, które pojawiają się w niektórych propozycjach definicyjnych?

Do grupy pytań epistemologicznych zaliczono następujące: Jaka jest różnica między pojęciami *lewica, centrum i prawica* stosowanymi w polityce, publicystyce i nauce? Jakie są

argumenty za, a jakie przeciw wykorzystaniu w politologii kategorii *lewica, centrum, prawica*? Czy *lewicowość, prawicowość* i *centrowość* ujęte jako przedmiot badań podlegają wyłącznie nauce o polityce, a jeśli nie, to który fragment podlega badaniom? Dlaczego ewaluacja podmiotów politycznych na podstawie trójpodziału wywołuje emocje nie tylko wśród głosujących, ale także w gronie badaczy? Czy istnieją czynniki niezależne od wyborcy, które wpływają na jego preferencje w kierunku określonych wartości politycznych? Czy podziały socjopolityczne przekładają się na rozróżnienie *lewica-centrum-prawica*? Dlaczego występują różnice w badaniach podmiotów lewicowych, centrowych i prawicowych w poszczególnych państwach? Czy występowanie partii typu wyborczego oraz podmiotów populistycznych świadczy o zacieraniu się granic tego podziału? Jakie funkcje pełni *triada* w nauce o polityce?

W trzeciej kolejności, wśród pytań natury aksjologicznej wyróżniono następujące: Jaki jest związek wartości politycznych z trzema tytułowymi kategoriami? Na czym polegają relacje pomiędzy lewicowością, centrowością, prawicowością, a ideologiami takimi jak liberalizm, socjalizm i konserwatyzm? Jakie są związki między wartościami politycznymi a sferą potrzeb i interesów? Czy można oceniać programy polityczne jako lewicowe, centrowe lub prawicowe? Czy można wskazać na zamknięty zbiór aksjomatów lewicowych i prawicowych? Czy można mówić o wartościach centrum? Czy istnieje różnica między podmiotami, które w polityce odwołują się do wartości centrowych, i populizmem? Czy wartości lewicy, centrum i prawicy mają charakter uniwersalny? Jaki wpływ na decyzje podejmowane przez wyborcę mają wartości lewicy, centrum i prawicy?

Czwarta grupa pytań miała charakter metodologiczny i w jej obrębie zidentyfikowano następujące pytania problemowe: W jakiego typu badaniach można stosować trzy kategorie? Czy można je traktować jako kryteria ewaluacji bez narażania się na zarzut subiektywizmu? Czy możliwa jest analiza dziedzin, które są splotem różnych aksjomatów - zarówno lewicowych, jak i centrowych oraz prawicowych? Na tym poziomie problemy miały też charakter praktyczny, na przykład: Które kryteria są bardziej istotne z perspektywy podziału - światopoglądowe, ekonomiczne czy ustrojowe? Celem monografii było udzielenie odpowiedzi na przedstawione grupy pytań.

Struktura opracowania była konsekwencją sformułowanych celów oraz pytań badawczych. Złożyły się na nią cztery rozdziały, których kolejność została wyznaczona stopniem ogólności rozważań. W *Założeniach ontologicznych* przybliżone zostały argumenty krytyczne obecne w dyskusji wokół stosowania tytułowych kategorii. W rozdziale sformułowano podstawowe założenia związane z charakterem trzech pojęć i ich miejscem w

rzeczywistości politycznej. W poszczególnych podrozdziałach określono ramy czasowe, przestrzenne i logiczno-językowe wyznaczające zakres ich stosowania.

W *Założeniach epistemologicznych* przedstawiono koncepcje naukowe wyjaśniające lewicowość, centrowość i prawicowość z różnych perspektyw. Dla klarowności rozważań przyjęto trzy poziomy analizy: mikro, makro i meta, odpowiadające ujęciu psychologicznemu, socjologicznemu i politologicznemu. Zaprezentowano teorie psychologiczne zogniskowane na problematyce lewicy, centrum i prawicy, poszerzając je o rezultaty badań neurokognitywistycznych i genetycznych. Przedstawiono istotę socjologicznego spojrzenia na *triadę*, a także – jego ewolucję poczynawszy od koncepcji głosowania klasowego do współczesnego rozumienia podziałów socjopolitycznych. Dalsza część tego rozdziału objęła politologiczny kontekst myślenia o *lewicowości*, *centrowości* i *prawicowości*. W nawiązaniu do piramidy percepcji wartości politycznych, wyznaczającej relacje między sferą wartości a poziomami wyborców i podmiotów politycznych określono specyfikę badań politologicznych z tego zakresu. W odniesieniu do funkcji, które tytułowe kategorie pełnią w polityce i nauce o polityce zdefiniowano różnice między potocznym i naukowym ujęciem *triady*.

W rozdziale *Założenia aksjologiczne* punktem wyjścia uczyniono problem określenia istoty i struktury wartości politycznych. Stosunkowo często spotykane w literaturze ujęcie wartości w sposób linearny (choćby jako kontinuum: gospodarka wolnorynkowa-gospodarka centralnie sterowana, równość-nierówność czy tradycja-modernizacja) zostało poszerzone o zaczerpniętą z psychologii koncepcję kołowej struktury wartości Shaloma H. Schwartza. Propozycja tego autora została zmodyfikowana dla potrzeb monografii - w macierz kołową wpisano siedem przeciwstawnych par wartości charakteryzujących lewicowość i prawicowość, co doprowadziło do określenia czternastu metawartości. Zdefiniowano treść tych aksjomatów, a następnie zaproponowano kryteria wyodrębniania wartości centrum. W dalszej części wywodu przedstawiono spojrzenie na procesy wyborcze z perspektywy aksjologii - w tym celu metawartości lewicy i prawicy powiązano z hierarchią potrzeb Abrahama Masłowa oraz teorią wartości Ronalda Ingleharta. W zakończeniu tego fragmentu monografii, na podstawie sformułowanych założeń ontologicznych, epistemologicznych i aksjologicznych, podjęto próbę dedukcyjnego ustalenia czynników kształtujących rdzeń decyzji wyborcy.

W *Założeniach metodologicznych* sformułowano uwagi dotyczące zastosowania macierzy metawartości jako metody w badaniach politologicznych. Przedstawiono możliwości jej wykorzystania w analizach na poziomie wyborcy oraz z zakresu myśli politycznej. Dokonano konceptualizacji rozwiązania opartego na jakościowej analizie treści oraz macierzy metawartości lewicy i prawicy, a następnie, w odniesieniu do programów wybranych

ugrupowań, przedstawiono jego wymiar praktyczny. W końcowej części rozdziału, na przykładzie partii piratów, wskazano na możliwości wykorzystania tej metody w badaniu nowych rodzin ideologiczno-programowych.

Efektom monografii było sformułowanie szeregu wniosków. W rozdziale *Założenia ontologiczne* były one następujące:

1. We współczesnym dyskursie występują dwa konteksty stosowania *triady* - przedmiotowy i podmiotowy. Kontekst przedmiotowy można interpretować na trzy sposoby:

A. Lewicowość, centrowość i prawicowość w pierwszym znaczeniu są odrębnymi systemami światopoglądowymi, posiadającymi wewnętrzną hierarchię wartości i determinującymi postrzeganie rzeczywistości politycznej;

B. W drugim znaczeniu są postawami wobec wartości politycznych deklarowanych i realizowanych przez podmioty polityczne w sferze publicznej;

C. W trzecim wariancie lewicowość, centrowość i prawicowość są cechami podmiotów politycznych, nierozzerwalnie związanymi z ich myślą (warstwą programową).

2. W kontekście podmiotowym trzy pojęcia są odnoszone do organizacji politycznych. Podejście to jest współcześnie z różnych powodów nadużywane i powinno być ograniczane tak w dyskursie politycznym, jak i politologii do ujęć abstrakcyjnych, ponieważ nazwy *lewica*, *centrum* i *prawica* mają charakter historyczny. Od czasu rewolucji francuskiej nastąpiły zmiany, które spowodowały nieadekwatność ujęcia podmiotowego.

3. *Lewicowość*, *centrowość* i *prawicowość* jako systemy aksjologiczne składają się z dwóch poziomów – na wyższym zlokalizowane są wartości metapolityczne, tworzące rdzeń światopoglądowy. Jest to zbiór, którego elementy są nieredukowalne z uwagi na wysoki poziom abstrakcji. Na niższym poziomie odnajdziemy wartości pochodne, będące funkcją wartości rdzenia. Metawartości determinują wartości pochodne, kształtowały je w przeszłości i kształtują przyszłe. Wartości pochodne są redukowalne do metawartości.

4. Lewicowości, centrowości i prawicowości nie można ograniczyć do jednego, ani kilku wymiarów rywalizacji. Ich cechą jest rozszerzająca się wielowymiarowość. Poziomy analizowania *triady* ulegają rozszczepieniu i rozszerzeniu wraz z upływem czasu i rozwojem społecznym, gospodarczym i technologicznym (co jest równoznaczne z pogłębieniem tego podziału, a nie jego relatywizacją).

5. Wrażenie „zacierania się” *triady* wynika z powstawania: nowych wartości pochodnych; nowych wymiarów rywalizacji oraz działalności podmiotów, które jednocześnie odwołują się do metawartości lewicy i prawicy.

6. Ujmując rzecz genetycznie lewicowość, centrowość i prawicowość nie są efektem rewolucji francuskiej, ponieważ kształtowały się od początków cywilizacji zachodniej. Ich źródła można upatrywać w wydarzeniach przełomowych dla rozwoju cywilizacji, a także w myśli filozoficznej – a zatem mamy do czynienia z nieciągłą i skokową ewolucją. Jednocześnie *lewica*, *centrum* i *prawica* rozumiane podmiotowo posiadają archetypy sprzed okresu rewolucji francuskiej.

7. Rozumienie *triady* podlega zmianom w czasie, a czynniki, które to powodują mają charakter egzogeny. Katalizatorami zmian były i są nadal procesy demokratyzacji, industrializacji i globalizacji, które powodują konieczność reinterpretacji metawartości. Pomimo semantycznej ewolucji wywołanej przez wskazane procesy, rdzeń wartości podlega kontynuacji.

8. Pod względem logicznym systemy wartości są spójne, co przejawia się w hierarchicznej konstrukcji (podziale na metawartości oraz wartości pochodne) oraz aksjologicznej koherencji. Zajmowane przez jednostki postawy wobec wartości są konsekwencją akceptacji określonego światopoglądu (lewicowego, centrowego, prawicowego). Odmiennosc interpretacji tych samych zdarzeń i procesów przez zwolenników *lewicy*, *centrum* i *prawicy* jest w dużym stopniu funkcją ich „filtrowania” przez rdzeń światopoglądowy.

9. Rzeczywistość polityczna jest często postrzegana w sposób dychotomiczny (przez diady), co jest przykładem myślenia opartego na logice dwuwartościowej. Dlatego w przypadku analizowania *triady* wydaje się, że wyróżnianie centrum jest „nielogiczne”. Patrząc na ten problem z perspektywy logiki wielowartościowej stosowanie pojęcia „centrum” jest zasadne.

10. Interpretacja trójpodziału zależy od rozumienia wartości, które leżą u jego podstaw. Ma na to wpływ relatywne rozumienie nazw wartości w poszczególnych językach.

11. Pojęcia *lewicy*, *centrum* i *prawicy* mogą być odnoszone wyłącznie do analizy polityki w demokratycznych systemach politycznych. Nie jest możliwe stosowanie ich do opisu lub wyjaśniania rzeczywistości politycznej w reżimach, w których nie występuje konkurencja polityczna.

12. Z uwagi na to, że trzy systemy światopoglądowe są oparte na wartościach specyficznych dla cywilizacji zachodniej, zakres ich stosowania jest ograniczony do państw posiadających wspólną podstawę aksjologiczną. Podziały występujące w innych kręgach kulturowych nie są tożsame z zachodnim rozumieniem *lewicy*, *centrum* i *prawicy*, ponieważ zostały zbudowane na odmiennych wartościach.

13. Rozumienie *triady* jest zróżnicowane geograficznie, co wynika z różnic w interpretacji tych samych wartości. Dotyczy to nie tylko poszczególnych państw cywilizacji zachodniej, ale również regionów w obrębie tych samych jednostek geopolitycznych. W obrębie cywilizacji odmienności te mają charakter irrelewantny.

14. Wykorzystanie *triady* jako kategorii w nauce o polityce zależy od skonstruowania modelu, którego podstawą będą metawartości ujęte w sposób absolutny. Taki model umożliwi analizę kontekstu, do którego należą czas, przestrzeń oraz język.

Na podstawie treści rozdziału drugiego, zatytułowanego *Założenia epistemologiczne*, sformułowano następujące wnioski:

1. Lewicowość, centrowość i prawicowość rozumiane jako systemy wartości politycznych mają swoje źródło w predyspozycjach somatycznych i psychicznych jednostki, ale są też obecne w sferze publicznej – dostrzegamy je w rywalizacji międzygrupowej, w kulturze oraz relacjach między wyborcami i podmiotami politycznymi.

2. Psychologia przyjmując perspektywę jednostki tłumaczy jej preferencje w kierunku wartości politycznych: osobowością; akceptowanym światopoglądem; udziałem w konfliktach międzygrupowych; emocjami oraz wiedzą z zakresu neurokognitywistyki.

3. W przypadku socjologii obserwacje zachowań wyborczych prowadzą do wniosku, że preferencje polityczne związane z lewicą, centrum i prawicą mają coraz mniejsze odniesienie do struktury klasowej. Nowsze badania koncentrują się na podziałach socjopolitycznych, natomiast samo pojęcie *cleavage* zostało rozszerzone na rozłamy, których źródłem są wartości, a czynnikiem sprawczym - podmioty polityczne. W ramach tej dyscypliny w analizach związanych z *triadą* coraz częściej stosowane są modele wieloczynnikowe.

4. Podstawą i punktem wyjścia dla scenariusza badań lewicowości, centrowości i prawicowości w nauce o polityce powinna być analiza wartości politycznych, która dotyczy nie tylko poziomu systemu politycznego, ale również grup społecznych i jednostek.

5. Zadania, które *triada* pełni w polityce można analizować na trzech poziomach: *meta*, podmiotów politycznych oraz wyborców.

A. Na poziomie *meta* są systemami wartości, które wyznaczają sposoby interpretacji rzeczywistości politycznej.

B. Na poziomie podmiotów politycznych trzy kategorie pełnią funkcje: autoidentyfikacyjną (1), teleologiczną (2), integracyjną (3) oraz alternacji władzy (4). Pierwsza z wymienionych wynika z deklarowania określonej tożsamości ideowej (lewicowej, centrowej, prawicowej). Funkcja teleologiczna jest związana z rolą wartości politycznych, które wyznaczają kierunek działań podejmowanych w

PMaj

polityce. Funkcja integracyjna jest skierowana do wnętrza organizacji w celu budowania i podtrzymywania tożsamości politycznej oraz na zewnątrz, aby mobilizować zwolenników do określonej aktywności. W przypadku alternacji władzy, *triada* jest z jednej strony źródłem głębokich podziałów społecznych związanych z dążeniem do zmiany rzeczywistości w przeciwnych kierunkach, ale z drugiej strony pełni funkcje pozytywne, trudne do przecenienia dla prawidłowego funkcjonowania systemu w demokracji - ułatwia wymianę elit władzy;

C. Na szczeblu wyborcy są: etykietami (1); schematami redukcyjnymi (2) oraz pełnią zadania afiliacyjne (3). Funkcja etykiety umożliwia wyborcy identyfikację z podmiotem politycznym reprezentującym określone wartości. *Lewicowość*, *centrowość* i *prawicowość* są także schematami redukcyjnymi, których zadaniem jest porządkowanie informacji dotyczących rzeczywistości politycznej. Redukcjonizm jest z perspektywy wyborców niezbędny, ponieważ jedynie część z nich rozumie ogólny sens informacji dostarczanej przez media. Funkcja afiliacji jest związana z potrzebą uczestnictwa w grupie - wyborców *lewicy*, *centrum* i *prawicy* trzeba uznać za odrębne klasy w rozumieniu socjologicznym i grupy w sensie psychologicznym.

6. W nauce o polityce trzy terminy pełnią odmienne funkcje niż w polityce - należą do siatki pojęciowej i są stosowane w opisie, są także kryteriami ewaluacji wykorzystywanymi w klasyfikacji i prognozowaniu.

7. Patrząc z perspektywy nauki o polityce, przedmiot badań związanych z lewicą, centrum i prawicą obejmuje:

- A. Analizy z zakresu filozofii polityki na poziomie metawartości. Celem dociekań jest obecność aksjomatów *lewicy*, *centrum* i *prawicy* w traktatach filozoficznych. W kręgu zainteresowań znajdują się interpretacje metawartości (takich jak równość, wolność jednostki, społeczeństwo, władza) oraz ich wpływ na wartości pochodne (takie jak sprawiedliwość, gospodarka lub prawo).
- B. Oddziaływanie metawartości na myśl podmiotów politycznych. Badane są wartości lewicowe, centrowe i prawicowe występujące w różnych formach uzewnętrzniania (programach, platformach wyborczych, decyzjach, deklaracjach).
- C. Analizy na poziomie percepcji wyborcy, dotyczące w szczególności: zmian w postawach wobec wartości politycznych; sposobu rozumienia etykiet *lewicy*, *centrum* i *prawicy* oraz samoidentyfikacji głosujących z *triadą*.

D. Badanie relacji między szczeblami wyborców i podmiotów politycznych. Przedmiotem zainteresowań są procesy wyborcze i prognozy dotyczące kierunków ewolucji systemu partyjnego.

8. W politologii szczególny charakter mają sytuacje, w których pojawiają się rozbieżności dotyczące interpretacji trzech kategorii. Trzeba zauważyć, że:

A. Dysfunkcyjność *triady* w polityce, która polega na braku zgodności między rozumieniem *lewicy*, *centrum* i *prawicy* oraz modelowym ujęciem metawartości stwierdzamy z poziomu nauki o polityce. Jednocześnie w polityce, patrząc z perspektywy relacji pomiędzy wyborcami i podmiotami politycznymi, sytuacja braku zgodności nie jest dysfunkcyjna, ponieważ nazwy lewica, centrum i prawica pełnią rolę schematów poznawczych w komunikacji politycznej i mogą mieć konotacje odbiegające od ujęcia teoretycznego.

B. Jeśli w polityce lewicowość, centrowość i prawicowość pojawiają się w dysfunkcyjnym kontekście, to w politologii sytuacja ta powinna stać się przedmiotem badań. Hipotezy wyjaśniające mogą wskazywać na różne interesujące zjawiska - na przykład, na zmiany społecznych postaw wobec wartości politycznych.

C. Tylko w sytuacji, gdy dysponujemy paradygmatem wartości lewicowych, centrowych i prawicowych możliwe jest badanie rozbieżności związanych ze stosowaniem trzech pojęć w polityce. Na przykład, zestawiając zmiany społecznych postaw wobec wartości politycznych z modelem można prowadzić analizy zmierzające do ustalenia wpływu tych zmian na system partyjny (przez powiązanie postaw wyborców wobec metawartości z preferencjami politycznymi).

Wnioski sformułowane w rozdziale *Założenia aksjologiczne* były następujące:

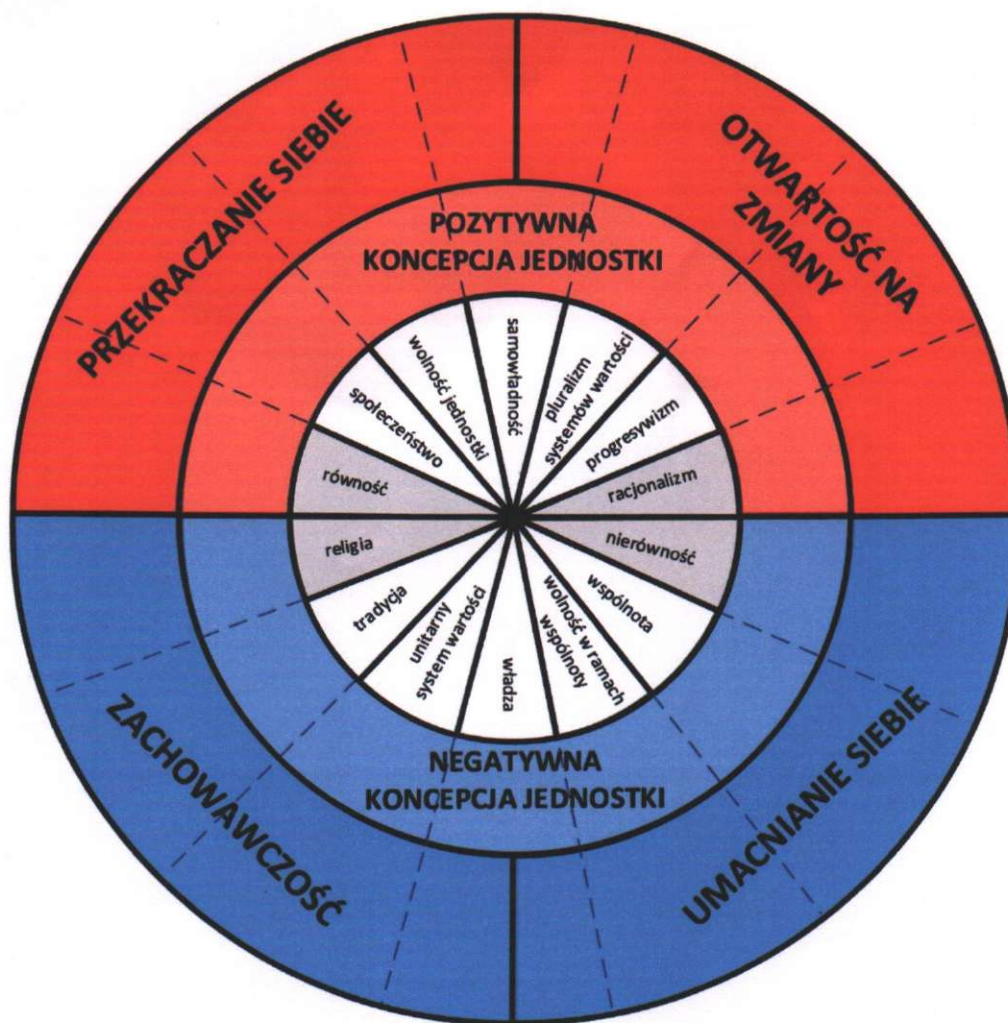
1. Wartości polityczne posiadają specyfikę, na którą składa się pięć właściwości. Po pierwsze, są wyrazem dążeń i potrzeb, odnoszą się do obiektów uznawanych za cenne. W odróżnieniu od wartości indywidualnych, wartości polityczne posiadają charakter zobiektywizowany - są istotne nie tylko dla jednostek, ale całych zbiorowości (wspólnot lokalnych, społeczeństwa). Po drugie, wartości polityczne są relatywne w czasie i przestrzeni. Są absolutne w danym systemie kulturowym, a pomiędzy systemami są wobec siebie względne. Ich trzecią cechą jest hierarchiczność - wartości polityczne tworzą systemy, które w polityce są określane jako lewicowe, centrowe lub prawicowe. Wartości względem siebie mogą zajmować pozycje równorzędne, podrzędne lub nadrzędne. Cecha ta została uwzględniona w pierwszej części monografii poprzez wprowadzenie podziału na metawartości oraz wartości pochodne. W czwartej kolejności, wartości polityczne są związane z władzą, która je

urzeczywistnia i transponuje w decyzje państwowe - w rozstrzygnięciach politycznych podejmowanych przez organy państwa można dostrzec inspiracje wartościami *lewicy*, *centrum* i *prawicy*. Ostatnia cecha jest związana z konfliktowością. Z uwagi na nią wśród wartości obecnych w sferze publicznej można wyróżnić dwie grupy - te, które wywołują konflikty (wartości polityczne) oraz niekonfliktowe (wartości niepolityczne). Cechą aksjomatów lewicy i prawicy jest konfliktowość, co wynika z dążenia do realizacji sprzecznych celów.

2. Wartości centrum są pozbawione cechy konfliktowości, co przejawia się w deklarowaniu apolityczności i poszukiwaniu punktu równowagi w obrębie par metawartości lewicy i prawicy. O aksjomatach centrum można myśleć w kontekście szerokim, w którym kryterium ich wyróżniania jest niepolityczność (bezkonfliktowość) lub wąskim, w którym centrum poszukuje kompromisu w parach metawartości. Centrum jest zawsze wtórne wobec wartości lewicy i prawicy. Tego typu aksjomaty są pochodnymi siedmiu par metawartości.

3. W politologicznej analizie lewicowości, centrowości i prawicowości można wykorzystać kołowy model wartości podstawowych Shaloma H. Schwartza, dokonując jego adaptacji. Według Schwartza człowiek przeżywa konflikt motywacyjny wynikający z konieczności dokonywania wyboru między wartościami. Ten konflikt jest pochodną antynomii tkwiącej w strukturze systemu wartości. W modelu Schwartza wartości można ułożyć w ten sposób, że przybierają formę kontinuum kołowego. Aksjomaty są usytuowane względem siebie w takiej kolejności, że wartość A jest podobna do wartości B, do której jest podobna wartość C, będąca zarazem mniej podobna do wartości A. Układ kołowy odzwierciedla podobieństwo aksjomatów sąsiadujących i sprzeczność naprzeciwległych. Wartości umiejscowione w macierzy naprzeciw siebie nie są możliwe do realizowania w tym samym czasie, ponieważ prowadzą do sprzecznych celów.

4. Adaptacja macierzy Schwartza polega na wpisaniu w nią siedmiu par metawartości. Są to: „równość-nierówność”, „społeczeństwo-wspólnota”, „wolność jednostki-wolność w ramach wspólnoty”, „samowładność-władza”, „pluralizm wartości-unitarny system wartości”, „racjonalizm-religia” oraz „progresywizm-tradycja” (schemat 1 *Kołowa struktura wartości metapolitycznych*):

Schemat 1. Kołowa struktura wartości metapolitycznych

Źródło: opracowanie autora na podstawie modelu wartości podstawowych Shaloma H. Schwartza.

- A. Północna strona modelu kołowego jest zarezerwowana dla aksjomatów lewicowych. Lewicowość jest wyznaczana przez siedem wartości metapolitycznych: *równość, społeczeństwo, wolność jednostki, samowładność, pluralizm systemów wartości, progresywizm i racjonalizm.*
- B. Południowa strona modelu jest zarezerwowana dla wartości prawicowych. Do zbioru metawartości należą: *nierówność, wspólnota, wolność w ramach wspólnoty, władza, unitarny system wartości, tradycja i religia.* Znaczenie wartości północnych i południowych zostało szczegółowo przedstawione w treści opracowania.
- C. Na granicy północnej i południowej części modelu zlokalizujemy wartości styczne, które należą do dwóch odrębnych zbiorów, ale zgodnie z regułą macierzy kołowej są

do siebie podobne. Są to *religia* i *równość* w zachodniej części modelu oraz *racjonalizm* i *nierówność* w części wschodniej. Wartości styczne pełnią funkcję bufora aksjologicznego – są jednocześnie aksjomatami zapożyczanymi i granicznymi. We wschodniej części modelu wartościami stycznymi są *racjonalizm* i *nierówność*. Odnosząc się do praktyki politycznej, patrząc z perspektywy podmiotów lewicowych, jest to miejsce styczności wartości lewicy z prawicową *nierównością*. Na tym zbiorze wartości zbudowany został liberalizm. W zachodniej części macierzy na styku *religii* i *równości* zlokalizujemy poglądy łączące wartości prawicowe z lewicową *równością*. Są to aksjomaty, do których odwołuje się chrześcijańska demokracja. Zależności dotyczące wartości stycznych są symetryczne – można wskazać na lewicowe inspiracje wartością *religia*, które pojawiały się w teologii wyzwolenia, a także na prawicowe odniesienia do *racjonalizmu*, które są charakterystyczne dla nurtu określanego prawicą laicką.

D. Na gruncie filozofii konflikt metawartości jest tłumaczony w kontekście odrębnych wizji ludzkiej natury. W światopoglądzie lewicy przyjmuje się w tym względzie perspektywę pozytywną, a prawicowym – negatywną. Przeciwnostawne koncepcje ludzkiej natury są filozoficznym uzasadnieniem dla wyboru wartości północnej lub południowej części macierzy.

5. Istnieje związek między teorią wartości postmaterialnych Ingleharta Ronalda i macierzą metawartości. Wartości postmaterialne związane z samoekspresją, racjonalizmem i świeckością można odnaleźć w północnej części macierzy, natomiast wartości przetrwania oraz związane z tradycją w południowej. Łącząc sformułowane przez Ingleharta hipotezy niedostatku i socjalizacji z modelem kołowym można podejmować próby wyjaśniania procesów wyborczych i stawiania prognoz.

6. Klasyczne ujęcia dychotomiczne, takie jak skala liberalizm–konserwatyzm światopoglądowy czy gospodarka oparta na własności państwowej–gospodarka oparta na własności prywatnej są koherentne z macierzą. Na przykład przestrzenna klasyfikacja podmiotów politycznych Herberta Kitschelta została oparta na dwóch głównych osiach konfliktów (autorytaryzm–libertarianizm oraz polityczna–rynkowa dystrybucja dóbr) i można ją analizować jako pary metawartości *władza–samowładność* i *równość–nierówność*. Tradycyjne koncepcje traktujące wartości polityczne w sposób linearny są w swej istocie elementami macierzy.

7. Na podstawie wniosków sformułowanych w *Założeniach ontologicznych, epistemologicznych i aksjologicznych* można dedukcyjnie ustalić grupy czynników

kształtujących decyzje głosujących. Rdzeń decyzji wyborcy jest splotem indywidualnych interesów z preferowanym systemem wartości politycznych (*lewicowych, centrowych, prawicowych*). Rdzeń jest kształtowany przez: czynniki biologiczne i psychologiczne (1); środowisko i proces socjalizacji (2) oraz aksjologię podmiotów politycznych (3).

8. Czynniki, które oddziałują na rdzeń decyzji są zarówno endo-, jak i egzogenne wobec jednostki, ale także od niej zależne lub niezależne. Na niektóre wyborca posiada wpływ (można tu wyróżnić: definiowanie interesów, wartości, wybór środowiska poprzez zmianę miejsca zamieszkania, zatrudnienia), na niektóre ma wpływ częściowy i pośredni (tak jak przypadku wartości podmiotów politycznych), pozostałe mają względem niego charakter autonomiczny (do tej grupy należą czynniki genetyczne i somatyczne).

9. Głoszący dążą do stanu spójności interesów i wartości - co wynika z koncepcji Leona Festingera i zdefiniowanego na jej podstawie założenia o racjonalności aksjologicznej wyborcy. Założenie to jest propozycją odmiennego ujęcia racjonalności głosujących i stoi w zasadniczej opozycji do teorii racjonalnego wyboru, w której użyteczność dominuje nad wartościami.

Z treści rozdziału *Założenia metodologiczne* wyprowadzono następujące wnioski:

1. Macierz metawartości może być narzędziem ewaluacji w badaniach politologicznych. Na poziomie głosujących model można zastosować w analizie grupowych postaw wobec wartości politycznych, a także w ustalaniu sensu samoidentyfikacji głosujących z *lewicą, centrum* lub *prawicą*.

2. Na poziomie podmiotów politycznych można ją wykorzystać w badaniach dotyczących myśli politycznej, a w szczególności - programów politycznych. Zaproponowana w tym celu metoda badawcza jest triangulacją jakościowej analizy zawartości treści, w której kryterium ewaluacji jest macierz metawartości.

3. Macierz można stosować w badaniach z zakresu myśli politycznej podmiotów w fazach identyfikacji i organizacji, które inicjują swą obecność w systemie politycznym, jak i tych, które cyklicznie publikują programy polityczne i których pozycja jest ugruntowana (znajdują się w fazie stabilizacji). W tym drugim przypadku możliwa jest obserwacja i ocena ich ewolucji aksjologicznej lub trwałości preferencji w kierunku określonych wartości politycznych.

4. Model można wykorzystać w badaniach nowopowstających rodzin partyjnych. Macierz pozwala na szerszą analizę niż tradycyjne kryterium programowe, w którym wskazuje się na podobieństwo postulatów. W oparciu o nią można prognozować selekcję kolejnych

metawartości w powstających rodzinach ideologiczno-programowych, a także negatywny stosunek do wartości naprzeciwległych.

5. Na podstawie reguł podobieństwa i przeciwieństwa możliwe jest formułowanie hipotez dotyczących definiowania sojuszników i oponentów politycznych.

Pod względem metodologicznym w monografii zastosowano analizę językową (semantyczną), metodę porównawczą, metodę refleksji, wnioskowanie statystyczne, ekstrapolację, macierz wartości Shaloma H. Schwartza, metodę systemową oraz zaproponowano nową metodę opartą na triangulacji jakościowej analizy treści i macierzy metawartości. W ujęciu konkretnym były to:

- W *Założeniach ontologicznych* w podrozdziałach *Uwarunkowania logiczno-językowe* oraz *Uwarunkowania przestrzenne* analiza językowa (semantyczna), metoda refleksji oraz wnioskowanie statystyczne.
- W *Założeniach epistemologicznych* w podrozdziale *Piramida percepcji wartości politycznych* metoda systemowa, natomiast w podrozdziale *Dysfunkcje lewicowości, centrowości i prawicowości w polityce i nauce o polityce* w części dotyczącej dysfunkcyjnego rozumienia terminów lewica, centrum i prawica w państwach nordyckich i w Polsce - wnioskowanie statystyczne, metoda porównawcza i analiza semantyczna.
- W rozdziale trzecim *Założenia aksjologiczne* w podrozdziale *Linearna i kołowa struktura wartości politycznych* metoda analizy wartości Shaloma H. Schwartza, natomiast ekstrapolacja w podrozdziale *Metawartości a hierarchia potrzeb Abrahama Masłowa i teoria wartości Ronalda Ingleharta*.
- W *Założeniach metodologicznych* w podrozdziale *Macierz w badaniach politologicznych* zaproponowano mieszaną metodę programową – triangulację jakościowej analizy treści i macierzy metawartości, a w dalszej części tego rozdziału przybliżono praktyczne możliwości jej wykorzystania.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Moje zainteresowania badawcze skoncentrowały się wokół kilku zbliżonych tematyką obszarów, w ramach tego drukiem ukazało się 60 publikacji. W ujęciu konkretnym było to autorstwo 3 i współautorstwo 1 monografii, redakcja 1 i współredakcja 2 monografii zbiorowych; autorstwo 8 i współautorstwo 2 artykułów w czasopismach naukowych; autorstwo 20 i współautorstwo 4 rozdziałów w monografiach zbiorowych pod redakcją, autorstwo 6 haseł

encyklopedycznych, 5 rozdziałów w podręczniku oraz 8 recenzji i sprawozdań. Tematyka wymienionych publikacji dotyczyła następujących obszarów badawczych:

- 1) wpływu technologii informacyjnych i komunikacyjnych na system polityczny w demokracji;
- 2) partii politycznych w Polsce;
- 3) teorii polityki;
- 4) specyfiki wyborczej województwa podkarpackiego.

Pierwszy z wymienionych obszarów dotyczył badań nad wpływem technologii informacyjnych i komunikacyjnych na system polityczny w demokracji. W ramach tego opublikowałem monografię podoktorską (po niezbędnej redakcji i skrótach), zatytułowaną *Internet i demokracja. Ewolucja systemu politycznego*, Rzeszów 2009, ss. 266.

Efektom dalszych badań w tym kierunku było ukazanie się w czasopismach naukowych pięciu artykułów, były to: *Pojęcie cyberprzestrzeni w analizie politologicznej: paradygmat wpływu nowego typu przestrzeni społecznej na demokratyczny system polityczny*, „Athenaeum”, 2006, vol. 16, s. 187–209; *Cyberprzestrzeń a ewolucja demokratycznych systemów politycznych: Szanse i zagrożenia*, „Consensus”, 2006 nr 6, s. 109–124; *Reprezentacja, partycypacja i transparentność systemu – zmiany w rozumieniu zasad demokracji w kontekście funkcjonowania sieci globalnej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K: Politologia 2009, vol. 16/1, s. 163–175; *Internet, prawo do informacji i transparentność w demokracji*, „Polityka i Bezpieczeństwo” 2011, t. 2, s. 159–177 oraz *Internet, the Right to Be Informed and the Rule of Openness of the State's Actions in Democracy*, „Masaryk University Journal of Law and Technology” 2013, issue 1, s. 63–74.

W ramach tego obszaru drukiem ukazało się osiem rozdziałów w monografiach zbiorowych pod redakcją, w ujęciu chronologicznym były to następujące pozycje: *Czy cyberprzestrzeń sprzyja liberalizacji systemu politycznego? Aspekty teoretyczne* [w:] *Liberalizm polski*, red. T. Godlewski, D. Karnowska, Bydgoszcz 2006, s. 362–379; P. Maj, W. Paruch, *Funkcjonowanie władzy wykonawczej w cyberprzestrzeni – refleksje o cyberprzestrzennych uwarunkowaniach demokracji na przełomie XX i XXI wieku* [w:] *Władza wykonawcza w Polsce i Europie*, red. M. Drzonek, A. Wolek, Kraków–Nowy Sącz 2009, s. 314–330; P. Maj, W. Paruch, *Polityczność cyberprzestrzeni w wymiarze globalnym* [w:] *Globalizacja – naród – jednostka: Zagadnienia tożsamości*, red. T. Kuczur, A. Błachnio, Toruń 2009, s. 89–110; *Internetowy podział socjopolityczny* [w:] *Jednostka – społeczeństwo – państwo wobec megatrendów współczesnego świata*, red. G. Piwnicki, S. Morozowska, Gdańsk 2009, s. 455–464; *Elektroniczne formy partycypacji a dysfunkcje demokracji* [w:] *Adaptacja-reforma-*

stabilizacja: Przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych, red. T. Koziello, P. Maj, W. Paruch, Rzeszów 2010, s. 126–136; *Internet jako narzędzie walki w polskiej polityce* [w:] *Nowe media w systemie komunikowania: polityka*, red. M. Jeziński, Toruń 2011, *Polityka i polityczność w Internecie* [w:] *Metapolityka. Pomiędzy filozofią, teorią i praktyką*, red. A. Pięta-Szawara, Rzeszów 2013, s. 35-48 oraz *Procesy globalizacji i rewolucja informacyjna w polityce* [w:] *Podstawowe kategorie badawcze w nauce o polityce*, red. P. Maj, Rzeszów 2013, s. 128-140.

Częstkowe wyniki badań dotyczących tego obszaru przedstawiłem w trakcie siedmiu konferencji naukowych, które odbyły się w latach 2006-2013 (załącznik 7). Byłem także autorem recenzji monografii [*Demokracja elektroniczna. Kontrowersje i dylematy*, red. Maria Marczevska-Rytko, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013, ss. 319], „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3, s. 283-289.

Kolejny obszar badawczy dotyczył partii politycznych w Polsce. W jego obrębie można wyróżnić dwa szczegółowe wątki tematyczne. Pierwszy z nich dotyczył rywalizacji politycznej Platformy Obywatelskiej RP oraz Prawa i Sprawiedliwości w okresie 2001-2015. Analizy dotyczyły istoty sporu między tymi ugrupowaniami, ich propozycji programowych w kwestiach samorządu terytorialnego, polityki regionalnej, administracji publicznej oraz rozwoju miast. W ujęciu szczegółowym opublikowałem pięć rozdziałów w monografiach zbiorowych pod redakcją oraz artykuł w czasopiśmie naukowym. Były to następujące pozycje: *Internet jako arena rywalizacji między Platformą Obywatelską RP oraz Prawem i Sprawiedliwością* [w:] *Demokracja w obliczu nowych mediów. Elektroniczna demokracja, wybory przez Internet, kampania w sieci*, red. M. Musiał-Karg, Toruń 2013, s. 199-224; *Rozwiązania w sferze samorządu terytorialnego i polityki regionalnej w koncepcjach programowych Platformy Obywatelskiej i Prawa i Sprawiedliwości (2001-2011)* [w:] *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, red. A. Kołomycew, B. Kotarba, Rzeszów 2012, s. 15-30; *Modele administracji publicznej w projektach politycznych PO i PiS* [w:] *Administracja publiczna w projektach politycznych*, red. D. Plecka, Toruń 2014, s. 70-81; *Koncepcje rozwoju miast w myśli politycznej Platformy Obywatelskiej oraz Prawa i Sprawiedliwości* [w:] *Miasta, aglomeracje, metropolie w nurcie globalnych przemian*, red. K. Kuć-Czajkowska, M. Sidor, Lublin 2014, s. 305-321; *Województwa podkarpackie i zachodniopomorskie: „Bastiony peryferyjne” Prawa i Sprawiedliwości i Platformy Obywatelskiej RP (2005-2010)* [w:] *Region i regionalizm w socjologii i politologii*, red. A. Pawłowska, Z. Rykiel, Rzeszów 2012, s. 196-212; *Uwarunkowania rywalizacji politycznej Platformy Obywatelskiej RP i Prawa i Sprawiedliwości*, „Polityka i Społeczeństwo” 2014, nr 3, s. 32-44. Częstkowe wyniki badań

przedstawiałem w formie referatów w trakcie siedmiu konferencji ogólnopolskich w latach 2011-2015 (załącznik nr 7).

Drugi wątek szczegółowy w obszarze *partie polityczne w Polsce* dotyczył wybranych polskich ugrupowań politycznych. Efektem pracy naukowej było: opublikowanie rozdziału w monografii zbiorowej pod redakcją *Przywództwo partyjne w Polsce (1989-2010)* [w:] *Kryzys przywództwa we współczesnej polityce*, red. W. Konarski, A. Durska, Sz. Bachrynowski, Warszawa 2011, s. 208-221; opracowanie sześciu haseł w *Leksykonie polskich partii politycznych*, red. R. Glajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, Toruń 2017, a konkretnie Partii Demokratycznej, Ruchu dla Rzeczypospolitej, Przymierza dla Polski, Przymierza Prawicy, Partii Republikańskiej oraz Partii Konserwatywnej.

Wyniki badań prezentowałem podczas trzech konferencji ogólnopolskich (jeden referat, w dwóch przypadkach udział w dyskusji). W ramach tego wątku szczegółowego opublikowałem recenzje dwóch monografii: [K. Sobolewska-Myślik, B. Kosowska-Gąstoł, P. Borowiec, *Struktury organizacyjne polskich partii politycznych*, Kraków 2010], „Polityka i Społeczeństwo” 2012, nr 9, s. 367-372 oraz [T. Bojarowicz, *Partie i ugrupowania prawicowe w Polsce po 1989 roku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013], „Polityka i Społeczeństwo” 2015, nr 2, s. 144-147.

Trzeci obszar tematyczny był związany z teorią polityki. W ramach tego wątku opublikowana została monografia współautorska T. Koziello, P. Maj, A. Pięta-Szawara, *Perspektywy badawcze i dylematy teorii polityki*, Rzeszów 2014, ss. 138. W tej książce byłem autorem trzech rozdziałów zatytułowanych: *Podejście normatywne, instytucjonalne, historyczne i funkcjonalne w politologii; Istota podejścia behawioralnego, racjonalnego i porównawczego w politologii* oraz *Współczesne teorie demokracji*.

Kolejnymi pozycjami były dwie monografie zbiorowe pod współredakcją: *Adaptacja – reforma–stabilizacja: Przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych*, red. T. Koziello, P. Maj, W. Paruch, Rzeszów 2010, ss. 370 oraz *Cechy-procesy-przebudowa: przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych*, red. W. Paruch, P. Maj, T. Koziello, Rzeszów 2011, ss. 336. Tematyka tych publikacji objęła systemy polityczne w demokracji, autorytaryzmie i totalitaryzmie. W ujęciu szczegółowym dotyczyła następujących grup zagadnień: 1) kontrowersji terminologicznych i orientacji metodologicznych związanych z pojęciami: system polityczny, demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm; 2) zasad organizacji władzy państwowej w systemach demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym; 3) relacji między przestrzenią publiczną i prywatną w wyróżnionych typach systemów politycznych; 4) aspektów strukturalnych i funkcjonalnych systemów politycznych jako całości; 5) wartości,

zasad i norm nadających systemom politycznym wymiar aksjologiczny; 6) zachowań, struktur oraz mechanizmów dysfunkcyjnych wobec systemów politycznych; 7) procesów politycznych zachodzących we współczesnych systemach politycznych.

Kolejną pozycją była monografia zbiorowa pod moją redakcją zatytułowana *Podstawowe kategorie badawcze w nauce o polityce*, red. P. Maj, Rzeszów 2013, ss. 175. W tej publikacji byłem także autorem rozdziałów: *Nauka o polityce w systemie dyscyplin naukowych*; *System polityczny – pojęcie, struktura, funkcjonowanie*; *Demokracja – definicja, istota, formy, ewolucja* oraz *Procesy globalizacji i rewolucja informacyjna w polityce*.

W obszarze teoria polityki opublikowałem dwa współautorskie artykuły w czasopismach naukowych oraz sześć autorskich i współautorskich rozdziałów w monografiach zbiorowych: P. Maj, W. Paruch, *Pojęcie „System polityczny” w badaniach politologicznych w Polsce – aspekty i kontrowersje definicyjne*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2008, nr 5, s. 66–74; P. Maj, W. Paruch, *The Concept of „Political System” in Political Science Research in Poland – Aspect and Controversions Related to the Concept’s Definition*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2008, nr 5, s. 75–85; T. Koziello, P. Maj, W. Paruch, *Wprowadzenie – refleksje o przestrzeni publicznej* [w:] *Adaptacja – reforma – stabilizacja: Przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych*, red. T. Koziello, P. Maj, W. Paruch, Rzeszów 2010, s. 7–18; W. Paruch, P. Maj, T. Koziello, *Wprowadzenie, refleksje o wymiarach systemów politycznych* [w:] *Cechy - procesy - przebudowa: przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych*, red. W. Paruch, P. Maj, T. Koziello, Rzeszów 2011, s. 9-24; *Nauka o polityce w systemie dyscyplin naukowych* [w:] *Podstawowe kategorie badawcze w nauce o polityce*, red. P. Maj, Rzeszów 2013, s. 13-25; *System polityczny – pojęcie, struktura, funkcjonowanie* [w:] *Podstawowe kategorie badawcze w nauce o polityce*, red. P. Maj, Rzeszów 2013, s. 42-53; *Demokracja – definicja, istota, formy, ewolucja* [w:] *Podstawowe kategorie badawcze w nauce o polityce*, red. P. Maj, Rzeszów 2013, s. 64-77; *Idea demokracji partycypacyjnej jako przejaw tradycji i nowatorstwa* [w:] *Kontynuacje i nowatorstwo w świecie współczesnych idei*, red. M. Mikołajczyk, M. Śliwa, Kraków 2008, s. 386–397.

W ramach obszaru *teoria polityki* brałem udział w seminariach, konferencjach i zjazdach, a także publikowałem sprawozdania z ich przebiegu: *Sprawozdanie z konferencji »Gwarancje instytucjonalne zasady pluralizmu politycznego w Polsce na tle standardów europejskich«*, 14-16 czerwca 2013 roku, Nałęczów, „Polityka i Społeczeństwo” 2013, nr 4, s. 170-173; *Seminarium naukowe »Rozważania nad istotą polityki i polityczności«*, Rzeszów, 22 kwietnia 2013 roku, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2013, nr 4, s. 277-280; »III Zjazd

Katedr i Zakładów Systemów Politycznych, 3-4 kwietnia 2014 roku», „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 4, s. 165-168.

Byłem też jednym z autorów części składowych podręcznika akademickiego *Nauka o polityce. Wybrane zagadnienia*, red. S. Grabowska, Rzeszów 2015. W jego treści znalazło się pięć rozdziałów mojego autorstwa, zatytułowanych: *Determinanty polityki; Władza polityczna; Proces polityczny i decyzje polityczne; Elementy aksjologiczne w polityce oraz Elity polityczne*.

Ostatni, czwarty obszar dotyczył specyfiki wyborczej województwa podkarpackiego. Podjęcie badań w tym zakresie było możliwe dzięki otrzymaniu w 2013 roku dotacji celowej Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr 04/2013 na realizację projektu *Studia nad wyborami w 2014 roku – Podkarpacie na tle ogólnopolskich wyborów do Parlamentu Europejskiego*. Efektem badań był szereg publikacji, w tym monografia *Podkarpacie na tle ogólnopolskich wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku*, Rzeszów 2015; artykuły w czasopismach naukowych: *Uwarunkowania frekwencji w wyborach do Parlamentu Europejskiego na Podkarpaciu (okręg nr 9) w 2014 roku*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 1, s. 21-34; *Specyfika podkarpackiego okręgu nr 9 w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku*, „Polityka i Społeczeństwo” 2015, nr 1, s. 58-70, a także dwa rozdziały w monografiach zbiorowych pod redakcją: *Zasada pluralizmu politycznego w wyborach do Parlamentu Europejskiego na Podkarpaciu w latach 2004 i 2009* [w:] *Instytucjonalne gwarancje pluralizmu politycznego w Polsce na tle standardów europejskich*, red. M. Paździor, B. Szmulik, Lublin 2014, s. 193-206; *Rywalizacja partyjna w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku w okręgu 9 na tle wyborów ogólnokrajowych* [w:] *Między idealizmem a pragmatyzmem. Wyzwania dla współczesnych partii politycznych*, red. M. Winclawska, M. Strzelecki, Toruń 2017, s. 131-148.

W tym obszarze badań opublikowałem sprawozdanie z seminarium naukowego *Okręg podkarpacki na tle ogólnopolskich wyników wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku* (Rzeszów, 2014), „Polityka i Społeczeństwo” 2015, nr 1, s. 135-138 oraz recenzję książki [M. Rulka, *Ewolucja sposobu wyboru członków Parlamentu Europejskiego w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2016, ss. 271], „Przegląd Sejmowy” 2017, nr 2, s. 243–246.

Analizy dotyczące specyfiki wyborczej województwa podkarpackiego zostały poszerzone o wybory samorządowe w tym województwie, ich rezultatem było opublikowanie dwóch rozdziałów w monografiach zbiorowych pod redakcją: *Specyfika województwa podkarpackiego w świetle wyników wyborów do samorządu terytorialnego w 2014 roku*, [w:] *Administracja publiczna. Wybory samorządowe 2014*, red. D. Plecka, Z. Osmólska, Toruń

2016, s. 212-223 oraz „Bastion” PiS obroniony. Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego [w:] *Gra o regiony 2014. Wybory do sejmików województw*, red. R. Alberski, M. Cichosz, Wrocław 2016, s. 171-188. Częstkowe wyniki badań z czwartego obszaru prezentowałem uczestnicząc w siedmiu ogólnopolskich konferencjach naukowych.

6. Omówienie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego

W pracy dydaktycznej prowadziłem zajęcia z przedmiotów: Nauka o polityce (wykłady, ćwiczenia); Teoria polityki (ćwiczenia); Decydowanie polityczne (wykłady, ćwiczenia); Partie polityczne i systemy partyjne (wykłady, ćwiczenia); Metodologia badań politologicznych (wykłady, ćwiczenia); Międzynarodowe stosunki polityczne (wykłady); Współczesne doktryny polityczne (wykłady); Wykład monograficzny *Internet w polityce*; Międzynarodowa ochrona praw człowieka (ćwiczenia); Prawo międzynarodowe publiczne (wykłady, ćwiczenia); Prawo wspólnotowe i integracja europejska (ćwiczenia); a także Seminarium licencjackie; Proseminarium; Informatykę (warsztaty) oraz Multimedia w edukacji (ćwiczenia).

W ramach zajęć ze studentami prowadziłem seminarium licencjackie, byłem promotorem 15 prac licencjackich, a także recenzentem 39 prac magisterskich i 23 prac licencjackich. W roku 2015 sprawowałem opiekę nad studentami realizującymi badania sondażowe w województwie podkarpackim w związku z wyborami prezydenckimi w Polsce. W tym samym roku przeprowadziłem dla młodzieży licealnej warsztaty *Wybory polityczne jako element demokracji* w ramach Dni Otwartych Uniwersytetu Rzeszowskiego, a w roku 2017 współorganizowałem gry wyborcze dla uczniów szkół średnich z Ustrzyk Dolnych, Mielca, Rzeszowa i Rymanowa w ramach Dnia Otwartego Instytutu Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego. W roku 2015 przyjąłem propozycję współpracy medialnej z podkarpackim dziennikiem „Nowiny24”, co dotyczyło komentarzy i prognoz w roku wyborczym.

Jako pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Politologii, a następnie Instytutu Nauk o Polityce na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego byłem członkiem pięciu komitetów organizacyjnych konferencji i seminariów naukowych. Ujmując rzecz chronologicznie, byłem kierownikiem naukowym komitetu organizacyjnego konferencji *Przestrzeń publiczna w autorytaryzmie, demokracji i totalitaryzmie - zmiany i dysfunkcje współczesnych systemów politycznych*, która odbyła się w Krasicy w dniach 6-7 V 2009 roku; następnie członkiem rady programowej I Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego »Rozważania nad istotą polityki i polityczności«, wydarzenie to miało miejsce w Rzeszowie 22 kwietnia 2013 roku; członkiem rady programowej II Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego

»Ewolucja partii politycznych w Polsce po 1989 roku« (Rzeszów, 20 III 2014 roku); kierownikiem komitetu naukowego III Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego »Okręg podkarpacki na tle ogólnopolskich wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku« (Rzeszów, 16 VI 2014 roku) oraz członkiem komitetu organizacyjnego konferencji »Praktyczne aspekty stosowania kodeksu wyborczego w kontekście wyborów samorządowych w Polsce w 2014 roku« (Rzeszów, 8-9 XII 2014 roku).

W roku 2013 odbyłem miesięczny staż naukowy na Uniwersytecie Pawła Józefa Safarika w Koszycach (Słowacja). Było to możliwe dzięki zaproszeniu ze strony Dziekan Wydziału Prawa prof. Gabrieli Dobrovičovej.

W tym samym roku zostałem członkiem krakowskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. W 2014 roku znalazłem się w grupie współzałożycieli oddziału rzeszowskiego tej organizacji. W rezultacie wyborów do zarządu w Rzeszowie powierzono mi funkcję wiceprezesa oddziału - pełniłem ją w latach 2014-2017.

W okresie 2012-2016 wykonywałem zadania organizacyjne związane z moją pracą na Uczelni. W roku 2012 byłem członkiem komisji Katedry Politologii ds. opracowania programów kształcenia dla kierunku politologia i zajmowałem się dostosowaniem programu studiów do potrzeb tworzonych wówczas nowych specjalizacji. W 2016 roku w związku z propozycją uruchomienia w Instytucie nowego kierunku studiów byłem członkiem komisji ds. opracowania programu kształcenia na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. W roku 2015 zostałem wybrany członkiem Rady Instytutu Nauk o Polityce. Reprezentowałem w niej pracowników niesamodzielnych.

W roku 2018 wykonałem ekspertyzę zleconą przez Biuro Analiz Sejmowych. Jej przedmiotem było zorganizowanie w Sejmie RP konsultacji obywatelskich w postaci debaty publicznej na temat przyszłości Unii Europejskiej.